

Oponentský posudok na dizertačnú prácu
PhDr. Mgr. Lubica Juríčková
Opatrovníctví dospělých osob v České republice

Predložená dizertačná práca je venovaná tematike, ktorá je závažná a aktuálna z vedeckého i z praktického hľadiska. V podmienkach rýchlo starnúcej Európy narastá rozsah i význam opatrovateľstva. Zmeny rodinného života nútia spoločnosť hľadať nové formy inštitucionalizácie sociálnych služieb poskytovaných osobám odkázaným na pomoc iných. Okruh činností opatrovateľstva sa rozširuje. Prelína sa tu sociálna a zdravotná starostlivosť.

Autorka zhromaždila vlastným výskumom originálne údaje charakterizujúce hlavných aktérov pôsobiacich v systéme opatrovateľstva, rolu verejného opatrovateľa a jej realizáciu i spoluprácu verejných opatrovateľov s lekármi. Analýzou týchto skutočností zásadným spôsobom prehĺbila vedecké poznanie opatrovateľstva i v medzinárodnom meradle. Je treba oceniť priekopnícky charakter predloženej práce. Možno konštatovať, že je významným prínosom pre daný odbor.

Práca má dobrú logickú štruktúru a v primeranom rozsahu je v nej venovaná pozornosť všetkým relevantným aspektom zvolenej tematiky.

Autorka si vytýčila náročné ciele, ktoré sa jej podarilo splniť. Vo výskume tvorivo uplatnila kvalitatívne o kvantitatívne metódy. Uskutočnený zmiešaný výskum je hodnotným nielen vďaka získaným meritórnym poznatkom, ale je podnetným aj z metodologického hľadiska. Získané údaje sú prehľadne prezentované a vhodne interpretované. Diskusia potvrdzuje dôležitosť autorkou získaných poznatkov, ktoré sú v tejto časti práce konfrontované s mnohými údajmi zo zahraničných výskumov. Výskumné zistenia sú inšpiratívne i pre ďalšie zameranie bádania v oblasti pomoci odkázaným ľuďom. Boli identifikované konkrétne problémy v opatrovateľstve i konštruktívne návrhy na ich riešenie.

Po formálnej stránke je táto dizertačná práca spracovaná na veľmi dobrej úrovni a nemáme k nej žiadne pripomienky.

Svoju vedeckú erudíciu i zaujatosť problematikou opatrovateľstva autorka dokladá bohatou a hodnotnou publikačnou činnosťou, kde nachádzame i jej zahraničné a karentované štúdie.

Na záver by sme sa chceli jednoznačne vyjadriť, že predloženú dizertačnú prácu odporúčame na obhajobu a navrhujeme, aby bol doktorandke na základe úspešnej obhajoby

udelený akademický titul doktor v skratke Ph.D. podľa § 47 Zákona o vysokých školách č. 111/98 Sb.

V Bratislave 30. 4. 2012

prof. PhDr. Jozef Matulník, PhD.

Prof. MUDr. Květoslav Šipr, CSc.

Míčkova 59, 614 00 Brno

Posudek oponenta k disertační práci zpracované na téma

Opatrovnictví dospělých osob v České republice (údaje o osobách zbavených způsobilosti nebo omezených ve způsobilosti k právním úkonům v Olomouckém a Moravskoslezském kraji a analýza výkonu funkce veřejného opatrovníka v těchto krajích).

Autorka disertační práce

PhDr. Mgr. Lubica Juríčková

Aktuálnost tématu a forma zpracování

Problematika opatrovnictví dospělých patří mezi aktuální témata současnosti. U nás byly tyto otázky dosud diskutovány zcela ojediněle a stávají se naléhavými zejména s ohledem na probíhající demografické změny a proměny české rodiny. V zahraničí se opatrovnictví dospělých (adult guardianship) věnuje mnohem větší pozornost.

Posuzovaná disertační práce obsahuje celkem 174 strany, z toho 8 stran tvoří přílohy. Autorka ve své disertační práci spojuje kvantitativní a kvalitativní přístup k výzkumu. Orientační výzkum uskutečnila již v roce 2009 v rámci mezinárodního projektu ADEL, který byl zaměřen také na další země Evropské unie (Německo, Rakousko, Dánsko a Španělsko).

Východiskem disertační práce se pak stal dvouetapový smíšený výzkum uskutečněný především formou studia uzavřených soudních spisů a řízeným rozhovorem s třiceti šesti pracovníky Magistrátu či městských úřadů Olomouckého kraje (Olomouc, Přerov, Prostějov, Šumperk, Jeseník) a Moravskoslezského kraje (Frýdek-Místek, Nový Jičín, Karviná, Ostrava, Opava a Bruntál).

Předkládané výsledky

V Olomouckém a Moravskoslezském kraji bylo v letech 2006 – 2008 zbaveno způsobilosti nebo omezeno ve způsobilosti k právním úkonům 1.092 dospělých, z toho 592 mužů (54,2%) a 500 žen (45,8%). Návrh na zbavení svéprávnosti předkládaly především fyzické osoby (v 60,3% případů), méně často právnické osoby (39,7%). Mezi navrhuujícími fyzickými osobami byli zastoupeni především rodiče (v 34,4% všech případů), méně často děti (11,5%). Mezi právnické osoby navrhuující opatrovnictví patřily především obce.

Průměrný věk opatrovaných osob byl 44 let, medián 38,5 let, přitom u žen podstatně vyšší než u mužů. Ve sledovaných okresech Olomouckého kraje činil medián pro muže 32,0 a pro ženy 53,0.

Zvláště cenné výsledky poskytla podrobná analýza diagnóz rozhodných pro zbavení způsobilosti nebo omezení ve způsobilosti k právním úkonům dospělých. Mezi dospělými je důvodem pro rozhodnutí o opatrovnictví téměř v polovině případů mentální retardace (48,0% všech případů), zatímco organické duševní poruchy méně než v třetině případů (29,0%). Na třetím místě jsou zastoupeny schizofrenie, poruchy schizotypální a poruchy s bludy (14,6%). Stojí za pozornost, že se nezjistily statisticky významné rozdíly v zastoupení psychiatrických diagnóz u opatrovaných, o kterých se rozhodovalo v Olomouckém kraji a Moravskoslezském kraji.

Do funkce opatrovníka ustanovily okresní soudy nejčastěji fyzické osoby (79,3% případů), nejčastěji rodinné příslušníky nebo jiné blízké osoby. Ve čtyřech pětinach ustanovily soudy za opatrovníka právnické osoby (20,7% případů), nejčastěji obce, méně často příspěvkové organizace (zejména domovy pro seniory) nebo nestátní neziskové organizace (obecně prospěšné společnosti či církevní právnické osoby).

Podrobně byly identifikovány problémy, se kterými se setkávají veřejní opatrovníci. Je zřejmé, že dosud chybí podrobná metodika pro výkon funkce veřejného opatrovníka, veřejní opatrovníci si stěžují také na málo efektivní spolupráci se zdravotnickými institucemi i jednotlivými lékaři. Nezřídka je obtížné dosáhnout registrace opatrované osoby u praktického lékaře nebo zajistit psychiatrické vyšetření. Veřejní opatrovníci upozorňují na nedostatek zařízení se zvláštním režimem pro umístění alkoholiků.

Práce s literaturou

V soupisu literatury je zařazeno přes 200 bibliografických citací, mezi nimiž jsou hojně cizojazyčné prameny. Autorka disertační práce je jedinou autorkou nebo spoluautorkou 13 zde citovaných publikací a uvádí přitom důsledně jen ty publikace, které se bezprostředně vztahují k danému tématu.

Zvláště hodnotnou částí disertační práce je kapitola Diskuse, ve které autorka využívá 65 pramenů. Způsob citací odpovídá požadavkům ČSN ISO 690.

Drobnější nejasnosti a připomínky

V části pojednávající o věku opatrovaných osob (4.2.3) není zcela evidentní, zda se uvádí věk opatrovaných osob v době realizace studie (čemuž by pravděpodobně nasvědčovala slovní dikce), anebo jde o věk v době zbavení způsobilosti, případně omezení ve způsobilosti k právním úkonům (což by nepochybně mělo vyšší výpovědní hodnotu).

Patrně by prospělo blíže specifikovat, ke kterému výsledku studie se vztahuje údaj o podílu 32,7% osob ve věku 18 – 23 let ze skupiny osob zbavených způsobilosti k právním úkonům (s. 141, ř. 5), a také ozřejmit vztah dané informace k tabulkám uváděným na straně 97 (tab. 12 a 13).

Jen pro úplnost a pro využití při předpokládané formulaci konečného znění pro knižní publikaci upozorňuji na nepochybně nezamýšlené vynechání slov „způsobilosti k právním úkonům“ v tab. 18 na s. 106.

Na straně 144 v kapitole Diskuse autorka vhodně připomíná pramen *Opatrovnictví a lidská práva v České republice* z roku 2007 (ISBN 978-963-87395-9-9). V soupisu bibliografických citací jsem zmiňovaný pramen bohužel nenašel.

Přes více než dostatečný počet publikací uvedených v *Soupisu bibliografických citací* by snad bylo vhodné uvádět také některé internetové zdroje, zejména velmi blízké danému tématu (např. TICHÁ, Barbora. Opatrovnictví dospělých. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra sociální pedagogiky, 2010. http://is.muni.cz/th/174326/pedf_m/DP_definalni_verze_k_20.4..pdf). Jde sice o práci méně významnou, která se navíc opírá pouze o velmi počet zkoumaných, přesto by snad zasloužila pozornost.

Otázka na autorku

Autorka textu se otázkám opatrovnictví dospělých věnovala velmi důkladně a nad rámec úkolů spojených s přípravou textu potřebného pro obhajobu disertační práce. Bylo by zajímavé znát její názor, které z doporučovaných legislativních změn je třeba prosazovat především a kterými cestami se pravděpodobně bude ubírat další výzkum.

Celkové zhodnocení doktorské disertační práce

Téma disertační práce je aktuální a název disertační práce odpovídá jejímu obsahu. Byly získány cenné nové poznatky, vynikající je také forma zpracování. Vzhledem k vysoké úrovni předložené disertační práce doporučuji její publikování formou monografie.

Posuzovaná práce PhDr. Mgr. Lubici Juričkové splňuje a vysoce překračuje požadavky kladené na doktorskou disertační práci. Hodnotím ji jako výbornou a doporučuji její přijetí k obhajobě. Proběhne-li obhajoba úspěšně, doporučuji, aby PhDr. Mgr. Lubici Juričkové byl udělen akademický titul doktor, ve zkratce Ph.D.

Brno, 26. 4. 2011

Prof. MUDr. Mgr. Květoslav Šipr, CSc.